

Ekonomihögskolan, Lunds universitet
Institutionen för handelsrätt
HAR162 Kandidatuppsats i skatterätt, vt 2005

Redovisning och beskattning av derivatinstrument

Författare: Pierre Winsborn
Handledare: Claes Norberg

Innehåll

Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problemformulering	5
1.3 Syfte	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Metod	6
1.6 Disposition	6
2 Definitioner och utgångspunkter	7
2.1 Definition av finansiellt instrument	7
2.1.1 Definition av finansiellt instrument enligt redovisningen	7
2.1.2 Definition av finansiellt instrument enligt skatterätten	8
2.1.3 Definition av finansiellt instrument enligt civilrätten .	8
2.1.4 Uppsatsens utgångspunkt	9
2.2 Indelningen i avista- och derivatinstrument	9
2.2.1 Allmänt	9
2.2.2 Derivatinstrument i redovisningen	9
2.2.3 Derivatinstrument, konstruktion och funktion	10
2.3 Uppdelningen i finansiella och icke-finansiella företag	10
3 Beskattning av derivatinstrument	12
3.1 Allmänt om beskattning av juridiska personer	12
3.2 Yrkesmässig eller icke yrkesmässig verksamhet	13
3.2.1 Finansiella företag	13
3.2.2 Icke-finansiella företag	13
3.2.3 Finansförvaltning	14
3.2.4 Investmentbolag	15
3.3 Skatteregler för icke yrkesmässig verksamhet	15
3.3.1 Löpande beskattning	15
3.3.2 Beskattning vid avyttring	16
3.4 Skatteregler för yrkesmässig verksamhet	16
4 Redovisning av derivatinstrument	19
4.1 Lagstiftningen och den kompletterande normgivningen	19
4.2 International Accounting Financial Reporting Standards	20
4.3 Anpassningen till IASB:s standarder	20
4.4 Sammanfattning av IAS 39	21
4.5 IAS 39 jämfört med tidigare rekommendationer	22
4.6 Ett förtydligande exempel	22

5	Sambandet mellan redovisning och beskattning	24
5.1	Formellt och materiellt samband	24
5.1.1	Formellt samband	24
5.1.2	Materiellt samband	25
5.2	Tidigare samband avseende finansiella instrument	25
6	Analys	26
6.1	Gränsdragning mellan värdepappershandel och förvaltning . .	26
6.1.1	Rättsfallsreferat	26
6.1.2	Analys av rättsläget	28
6.2	Skattemässiga effekter av den nya lagstiftningen	28
6.2.1	Näringsbetingade andelar	28
6.2.2	Kapitalplaceringsandelar	29
6.2.3	Derivatinstrument som skatterättsligt klassificeras som lagertillgång	30
7	Slutsatser och diskussion	33
	Referenser	34

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslag (1975:1385)
BFL	Bokföringslag (1999:1078)
BFN	Bokföringsnämnden
Ds	Departementsserien
EG	Europeiska Gemenskaperna
EU	Europeiska Unionen
FAR	Föreningen för revisionsbyråbranschen (tidigare Föreningen Auktoriserade Revisorer)
FASB	Financial Accounting Standards Board
FFFS	Finansinspektionens författningssamling
FI	Finansinspektionen
IAS	International Accounting Standard (från IASC)
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards (från IASB)
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
LVP	Lägsta värdets princip
Prop.	Proposition
RR	Redovisningsrådet / Redovisningsrådets rekommendationer
RÅ	Regeringsrättens Årsbok
SOU	Statens Offentliga Utredningar
ÅKFL	Lag (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag
ÅRKL	Lag (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag
ÅRL	Årsredovisningslag (1995:1554)

1 Inledning

I detta kapitel ges först en inledande beskrivning av bakgrunden och problemformuleringen, uppsatsens syfte och avgränsningar. Kapitlet avslutas med en redogörelse för uppsatsens metod och en beskrivning av rapportens fortsatta disposition.

1.1 Bakgrund

Den finansiella marknaden erbjuder företag möjligheten att handla med en mängd finansiella instrument. Derivatinstrument är ett sådant instrument där värdet är relaterat till en eller flera underliggande tillgångar. Tillgångarna kan vara aktier, obligationer eller valutor. Exempel på derivatinstrument som är vanligt förekommande är optioner och terminer. Derivatinstrument används av svenska icke-finansiella företag främst i syfte att skydda verksamheten från risker, men även i syfte att nå ökad avkastning genom spekulation. När handeln med derivatinstrument har ökat lavinartat och när allt fler företag även utanför den finansiella sfären har börjat använda sig av dessa i sin verksamhet har lagstiftaren haft svårt att hålla jämna steg med utvecklingen. Detta gäller inte minst på området företagsbeskattning. Det regelsystem som styr beskattningen av aktiebolag innehåller få explicita regler rörande aktiebolags handel med derivatinstrument, och ger således upphov till en viss osäkerhet om vad som är gällande rätt på området.

Redovisningen får stor betydelse för företagsbeskattningen eftersom huvudregeln är att det skattemässiga resultatet skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder och normalt i enlighet med företagets redovisning. Detta gäller om det inte finns någon uttrycklig skatteregel som säger något annat. Till följd av EG-förordningen om tillämpning av internationella redovisningsstandarder, den så kallade IAS-förordningen, har redovisningsstandarderna i Sverige ändrats för vissa företag. Dessa förändringar har fått en mängd effekter på området redovisning och beskattning. Det blir då intressant att belysa de valmöjligheter som reglerna ger för hur man vill behandla så kallade lagertillgångar i redovisningen respektive i beskattningen.

1.2 Problemformulering

Mot bakgrund av det föregående kan problemställningen sammanfattas i en fråga, nämligen: Hur redovisas och beskattas derivatinstrument?

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att redogöra för det nya systemet för värdering och beskattning av innehav av derivatinstrument i företag, och vilka skattemässiga effekter förändringarna medför. Uppsatsen syftar även till att utreda vad som är att betrakta som yrkesmässig respektive icke yrkesmässig verksamhet

beträffande handel med derivatinstrument då denna gränsdragning blir helt avgörande för beskattningen av derivatinstrument.

1.4 Avgränsning

Utgångspunkten för uppsatsen utgörs av redovisningsregler och skatteregler för aktiebolag. Uppsatsen avgränsas alltså enbart till frågor inom företagsbeskattningen, och de juridiska personer som avses är svenska aktiebolag. De effekter som det nya systemet har på utländska bolag med verksamhet i Sverige, samt svenska bolags utländska dotterbolag kommer jag inte att behandla. Jag kommer inte heller att behandla de specialregler som gäller för investmentbolag mer än väldigt övergripande. Jag har vidare valt att fokusera på s.k. icke-finansiella företag. Anledningen till detta är dels att regleringen av finansiella företag är mycket omfattande, men även pga. att finansiella företag alltid anses bedriva yrkesmässig verksamhet.

1.5 Metod

Eftersom uppsatsen är av rättsdogmatisk karaktär har jag använt mig av en traditionell juridisk metod. Detta innebär att jag primärt har studerat, systematiserat och analyserat relevanta rättskällor. Sålunda har jag när jag har utrett innebörden av reglerna i skatte- och redovisningslagstiftning primärt utgått från lagtext med tillhörande förarbeten. Beträffande diskussionen kring gränsdragningen mellan yrkesmässig och icke yrkesmässig verksamhet har jag, eftersom frågan inte regleras i lag, utgått från Regeringsrättens avgöranden på området. Givetvis har jag även på andra områden än gränsdragningsfrågan använt mig av domstolspraxis för att finna svar på mina frågor. Under arbetets gång har jag även gått igenom skatterättslig och redovisningsorienterad litteratur och artiklar. Det förtjänas att nämnas att rättsläget inom redovisningen är för tillfället något oklart när detta skrivs.¹

1.6 Disposition

I kapitel 2 definieras några centrala begrepp för uppsatsen. I kapitel 3 redogör jag övergripande för beskattning av derivatinstrument. Kapitel 4 behandlar redovisning av derivatinstrument. I kapitel 5 redogör för sambandet mellan redovisning och beskattning. Kapitel 6 analyserar gränsdragningen mellan värdepappershandel och förvaltning, och de skattemässiga effekterna av den nya lagstiftningen. I kapitel 7 för jag sedan en diskussion, och gör några sammanfattande slutsatser.

¹Edenhammar, Hans och Thorell, Per, Företagens redovisning, 2004, s. 26.

2 Definitioner och utgångspunkter

För att förstå uppsatsens övriga kapitel, blir det nödvändigt att definiera och förklara några centrala begrepp för uppsatsen, framförallt begreppen finansiellt instrument och finansiella företag respektive icke-finansiella företag. Då inte alla begrepp är enhetligt definierade, måste jag även klargöra för uppsatsens utgångspunkter.

2.1 Definition av finansiellt instrument

Både i Sverige och internationellt används uttrycket finansiellt instrument som ett sammanfattande begrepp för instrument som förekommer på värdepappersmarknaden.² Begreppet finansiellt instrument används regelmässigt såväl inom redovisningen som inom skatterätten, och innefattar både avista- och derivatinstrument.³ Det är dock viktigt att dels skilja på olika använda definitioner av begreppet finansiellt instrument inom redovisningen respektive skatterätten och dels skilja på olika använda definitioner av begreppet finansiellt instrument mellan redovisning och skatterätt. Det saknas alltså en enhetlig definition av begreppet finansiellt instrument.

2.1.1 Definition av finansiellt instrument enligt redovisningen

För området finansiella instrument har ingen normgivare i Sverige gett ut någon helhetslösning. Istället har olika normgivare utvecklat regleringen för specifika instrument. Denna reglering lappar över varandra i vissa fall och gör att den blir svår att få grepp om. Tidigare har det saknats en definition av finansiella instrument bland de svenska normgivande organisationerna. Den 1 januari 2003 kom Redovisningsrådet ut med en ny rekommendation, RR 27, Finansiella instrument: Upplysning och klassificering, vilken i stort sett stämmer överens med IAS 32, Financial Instruments: Disclosure and Presentation.⁴ Rekommendationen definierar begreppet finansiella instrument som ett avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld eller ett egetkapitalinstrument i ett annat företag. En finansiell tillgång kan vara kontanter, en rätt att erhålla kontanter eller annan finansiell tillgång från ett annat företag. Det kan även vara rätten att byta ett finansiellt instrument mot ett annat under villkor som kan visa sig förmånliga. En finansiell skuld är en skyldighet att erlægga kontanter eller annan finansiell tillgång till ett annat företag eller ett åtagande att byta ett

²RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 20.

³RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 21.

⁴Definitionen i IAS 32 avseende finansiella instrument stämmer överens i stort sett med definitionen som finns i IAS 39.

finansiellt instrument mot ett annat under villkor som kan visa sig oförmånliga. Med egetkapitalinstrument förstås varje form av avtal som styrker en residual rätt i företagens tillgångar efter avdrag för alla skulder.

2.1.2 Definition av finansiellt instrument enligt skatterätten

Avsikten var, när begreppet finansiellt instrument infördes vid skattereformen 1990/91, att hitta en samlingsbeteckning för samtliga värdepapper, både för gamla och nya, oavsett om de var i pappersform eller kontobaserade.

Vad gäller begreppet finansiella instrument framgår av förarbetena att begreppet är nytt för skattelagstiftningen (prop. 1989/90:110 sid. 722). Någon definition av det nya begreppet gavs emellertid inte i lagstiftningen. Av specialmotiveringen till 27 § 1 mom. SIL framgår dock följande (prop. 1989/90:110 s. 722):

I betänkandet Värdepappersmarknaden i framtiden (SOU 1989:72, del 2 sid. 298) anges att med finansiella instrument avses alla typer av fondpapper och andra rättigheter eller förpliktelser avsedda för handel på värdepappersmarknaden. Det gäller alltså värdepapper som förekommer när företagen och staten lånar upp pengar eller i övrigt får tillskott av allmänheten. Även om aktier i framtiden kommer att finnas i ett värdepapperslöst system omfattas de av begreppen finansiellt instrument. Även andra instrument som inte har omedelbar riskkapitalförsörjningskaraktär, t.ex. optioner, omfattas av begreppet.

I den nuvarande IL används begreppet finansiella instrument i en begränsad omfattning. Till stor del har begreppet ersätts av ett antal uttryck, bland annat delägarätter, fordringsrätter, värdepapper och tillgångar. I 17 kap. IL som behandlar lager och pågående arbeten, avses med finansiella instrument detsamma som i 4 kap. 14 a och 14 c §§ årsredovisningslagen (1995:1554).

2.1.3 Definition av finansiellt instrument enligt civilrätten

Även inom civilrätten saknas en enhetlig definition av begreppet finansiellt instrument. Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument definierar finansiellt instrument såsom fondpapper och annan rättighet eller förpliktelse avsedd för handel på värdepappersmarknaden (1 kap. 1 §). Fondpapper definieras enligt samma lagrum som aktie och obligation samt sådana andra delägarätter eller fordringsrätter som är utgivna för allmän omsättning, andel i värdepappersfond och aktieägares rätt gentemot den som är utgivna för allmän omsättning, andel i värdepappersfond och aktieägares rätt gentemot den som för hans räkning förvarar aktiebrev i ett utländskt bolag. Fondpapper är således primärinstrument, vilka tillsammans med derivatinstrument formar begreppet finansiella instrument (se kapitel 2.2).

2.1.4 Uppsatsens utgångspunkt

I fortsättningen, om inte något annat framgår av sambandet, avses med finansiellt instrument ett kontrakt som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en skuld eller andel i det egna kapitalet i ett annat företag. Denna definition är en svensk översättning av definitionen i IAS 39 och IAS 32.

2.2 Indelningen i avista- och derivatinstrument

2.2.1 Allmänt

En vanlig indelning av finansiella instrument är i avista- och derivatinstrument. Avistainstrument representerar viss egendom, t.ex. aktier, obligationer eller valuta, medan derivatinstrument är instrument vars konstruktion och värdering bygger på avistainstrument. De mest typiska derivatinstrumenten utgörs av optioner, terminer och swappar.⁵

Derivatinstrument används i flera syften. Generellt har ett derivatinstrument den fördelen, jämfört med ett avistainstrument, att själva handeln förenklas genom att köp och försäljning av de underliggande tillgången inte behöver genomföras. Den underliggande tillgången behöver helt enkelt inte nödvändigtvis existera utan kan utgöras av ett fiktivt instrument, vilket beror på att transaktionen inte avslutas med leverans av den underliggande tillgången utan genom kontantreglering mellan parterna. Med optioner och terminer kan transaktionsparterna utan likviditetspåfrestning uppnå ett likadant resultat som om de köper eller säljer den underliggande tillgången. Derivatinstrumenten används ofta för att öka eller minska riskerna i ett innehav och benämns därför ofta riskhanteringsinstrument.⁶

2.2.2 Derivatinstrument i redovisningen

Derivatinstrument definieras enligt IASB såsom:⁷

A derivative is a financial instrument: (a) whose value changes in response to the change in a specified interest rate, security price, commodity price, foreign exchange rate, index of prices or rates, a credit rating or credit index, or similar variable (sometimes called the 'underlying'); (b) that requires no initial net investment or little initial net investment relative to other types of contracts that have a similar response to changes in market conditions; (c) and that is settled at a future date.

⁵Håkansson, Per-Erik m.fl., Handel med finansiella instrument, 2001, s. 10.

⁶RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 22.

⁷IASB, IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement, s. 10.

Varken i skatterätten eller i civilrätten definieras derivatinstrument. Emellertid utgör IASB:s definition en bra utgångspunkt, och överensstämmer bra med hur derivatinstrument beskrivs i litteratur inom finansiell ekonomi.⁸

2.2.3 Derivatinstrument, konstruktion och funktion

Som det framgick i föregående kapitel, utgör optioner, terminer och swappar de mest vanligt förekommande derivatinstrumenten. En *option* är en rättighet, men inte skyldighet att köpa eller sälja en underliggande tillgång till ett förutbestämt pris. För rättigheten erlägger köparen av optionen ett premium till utfärdaren av optionen. *Terminsavtal* inrymmer en förpliktelse att antingen köpa eller sälja en underliggande tillgång till ett visst pris vid en viss tidpunkt. När förpliktelsen är utförd bokförs detta som en vanlig försäljning och ett vanligt köp. Ett *swappavtal*⁹ uppkommer då två parter kommer överens om att byta åtaganden exempelvis när parterna vill skifta valutarisk och valutaswappar. Detta kan innebära att parterna byter amorteringar och räntor på utländska lån. Parternas ursprungliga lån ligger kvar, men de ska värderas till den swappade valutan. Hedging innebär att företaget säkrar sig mot risker genom att uppta ett instrument som varierar på omvänt sätt mot det instrument som säkras. Vinster och förluster tar ut varandra om de redovisas enligt samma princip. Eftersom värderingsprinciperna är olika för tillgångar och skulder ställer IASB hårda krav på att ett klart samband ska kunna visas för att ett instrument används för hedging mot ett annat.¹⁰

2.3 Uppdelningen i finansiella och icke-finansiella företag

En enhetlig definition av finansiella företag återfinns inte i lagstiftningen, eller i Finansinspektionens ordlista för den delen. Allmänt skulle finansiella företag kunna karakteriseras som de företag som står under Finansinspektionens tillsyn. Det är också min utgångspunkt för denna uppsats. Något mer precist innebär detta att med finansiella företag avses i huvudsak dem som omfattas av reglerna i Lag om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, (1995:1559), FFFS 2002:22 Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt försäkringsföretag enligt lag om årsredovisning i försäkringsföretag (1995:1560) och FFFS 2003:13 Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag.¹¹

Med kreditinstitut avses enligt 1 kap. 1 § 1 st. ÅRKL bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker, kreditmarknadsföretag (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarknadsföreningar), institut för elektroniska pengar,

⁸Brealey, Richard; Myers, Stewart, Principles of Corporate Finance, 2000, s. 398.

⁹Eventuellt kan man se swappavtal som en serie terminer.

¹⁰Håkansson, Per-Erik m.fl., Handel med finansiella instrument, 2001, s. 10.

¹¹Blix, Clas m.fl., Finansiella instrument 1997, 1996, s. 38.

Sveriges allmänna hypoteksbank och Svenska skeppshypotekskassan. Med värdepappersbolag avses ett svenskt aktiebolag som fått tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.

Med försäkringsföretag avses enligt 1 kap. § 1 st. ÅRFL försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som omfattas av försäkringsrörelselagen (1982:713) samt understödsföreningar som omfattas av lagen (1972:262) om understödsföreningar. Vid tillämpningen av ÅRFL skall en understödsförening anses som ett livförsäkringsföretag.

I denna uppsats är det dessa här uppräknade bolag som definieras som finansiella företag. Övriga företag definieras som icke-finansiella företag. Uppdelningen i finansiella företag respektive icke-finansiella företag får ingen betydelse i den nuvarande skattelagstiftningen.

3 Beskattning av derivatinstrument

I detta kapitel redogörs för beskattning av derivatinstrument som innehas av juridiska personer, företrädesvis aktiebolag. Kapitlet inleds med en allmän beskrivning av beskattning av juridiska personer. Därefter diskuteras vilken betydelse instrumentens klassificering får för beskattningen.

3.1 Allmänt om beskattning av juridiska personer

När väl ett aktiebolag, enligt 2 kap. 13 § aktiebolagslagen (1975:1385), registrerats hos Bolagsverket, kan aktiebolaget förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Aktiebolaget blir alltså ett eget rättssubjekt. Skatterätten anknyter helt till civilrätten beträffande aktiebolag, dvs. när det i skattelagstiftningen talas om aktiebolag avses i första hand ett behörigen inregistrerat svenskt aktiebolag. I och med bolaget registrerats blir det en juridisk person.¹² Juridiska personer som är skattesubjekt, dvs. som själva skall betala skatt för sin inkomst, beskattas för samtliga sina inkomster i inkomstslaget näringsverksamhet. Aktiebolag kan endast ha inkomster av näringsverksamhet, 1 kap. 3 § IL. All inkomst med undantag av kapitalvinster och kapitalförluster beskattas ur periodiseringshänseende enligt bokföringsmässiga grunder (14 kap. 2 § IL). Kapitalvinster utgör också inkomst i inkomstslaget näringsverksamhet, men därvid skall i allmänhet reglerna i inkomstslaget kapital tillämpas. Härav följer att skattskyldighet för vinst vid avyttring av en kapitaltillgång inträder det beskattningsår då tillgången avyttras (14 kap. 9 § IL).¹³

Med näringsverksamhet avses förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt, och till inkomstslaget näringsverksamhet räknas inkomster och utgifter på grund av näringsverksamhet (13 kap. 1 § IL). Inkomstbeskattning sker således av aktiebolag inom ramen för ett enda inkomstslag - inkomst av näringsverksamhet - och inom ramen för enbart en enda verksamhet. Syftet med denna författningskonstruktion har varit att förenkla företagsbeskattningen och att minska möjligheterna till skatteplanering i företagssektorn.¹⁴

På eventuell vinst i inkomstslaget näringsverksamhet utgår statlig inkomstskatt med 28 procent (66 kap. 14 § IL), medan underskott i inkomstslaget får sparas till efterföljande år (40 kap. 2 § IL). De grundläggande principerna för beskattning av juridiska personer gäller både finansiella och icke-finansiella företag.

¹²Lodin, Sven-Olof m.fl., Inkomstskatt - en läro- och handbok i skatterätt, 2003, s. 322.

¹³Tivéus, Ulf, Skatt på kapital, 2004, s. 45.

¹⁴Johansson, Gunnar och Rabe, Gunnar, Det svenska skattesystemet, 2000, s. 248.

3.2 Yrkesmässig eller icke yrkesmässig verksamhet

Derivatinstrument beskattas beroende av vilken karaktär instrumentet har i företagets verksamhet. Man måste avgöra om instrumentet skatterättsligt är att hänföra till yrkesmässig eller icke yrkesmässig verksamhet. Klassificeringen har betydelse för både beskattningen av löpande inkomster och av vinster vid avyttring av ett derivatinstrument.

För att en verksamhet skall anses vara yrkesmässig, måste de grundläggande förutsättningarna för näringsverksamhet (rörelsekriterierna) vara uppfyllda. Det finns alltså ingen allmän definition i skattelagstiftningen på vad som skall anses vara yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument. Verksamheten måste uppfylla kraven på varaktighet, omfattning, självständighet och vinstsyfte. Att vinstsyfte föreligger får man utgå ifrån, även om verksamheten inte bedrivs yrkesmässigt, och självständighetskravet torde vara uppfyllt om verksamheten bedrivs i särskild företagsform.¹⁵ När det gäller de övriga rörelsekriterierna beaktas särskilt omsättningens storlek, omsättningshastigheten, antalet transaktioner och kontinuiteten i verksamheten. Gränsdragningen måste bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet.¹⁶ En mer precis bedömning i gränsdragningsfrågan analyseras i kapitlet 6.1.

3.2.1 Finansiella företag

Uppdelningen i finansiella och icke-finansiella företag motsvaras inte av de skatterättsliga begreppen yrkesmässig och icke yrkesmässig verksamhet. I båda typerna av företag kan det i princip förekomma såväl yrkesmässig som icke yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument. Det förefaller emellertid sannolikt att verksamheten i finansiella företag oftast är att anse som yrkesmässig.¹⁷

3.2.2 Icke-finansiella företag

I företag som klassificeras som icke-finansiella företag kan yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument vara i t.ex. säkringssyfte. Vid säkring är volymen och omsättningen ofta inte av den omfattningen att verksamheten av dessa skäl kan anses som yrkesmässig. Affärerna har emellertid ofta ett naturligt samband med företagets normala affärsverksamhet, varför man skulle kunna tänka sig att innehavet anses betingat av den ordinarie näringsverksamheten och på grund därav bedöms som yrkesmässigt. Frågan om hur ett mindre antal affärer i finansiella instrument med nära anknytning till den vanliga affärsverksamheten skall behandlas skattemässigt har inte prövats i

¹⁵Tivéus, Ulf, Skatt på kapital, 2004, s. 42.

¹⁶Johansson, Gunnar och Rabe, Gunnar, Det svenska skattesystemet, 2000, s. 296.

¹⁷Författarens egen tolkning.

praxis.¹⁸

Nedan redogörs för Skatteverkets ställningstagande i olika delfrågor avseende icke-finansiella företags hantering av derivatinstrument.

Finansiella instrument som innehas i syfte att säkra risker i den ordinarie verksamheten, t.ex. terminer, optioner och swappar i valuta eller råvaror, bör enligt RSV Rapport 1996:1 hänföras till den ordinarie verksamheten även om volymen och omsättningen inte är så stor att affärerna redan därigenom är att anse såsom yrkesmässiga. Detta bör kunna ske oavsett om de finansiella instrumenten redovisas som säkringar eller inte, under förutsättning att det ändå är klargjort att det är fråga om säkring.¹⁹

Finansiella instrument som innehas i syfte att säkra kapitalvinsttillgångar, vilka inte har samband med den ordinarie verksamheten som t.ex. kapitalplaceringsaktier, bör behandlas annorlunda. Enligt Skatteverkets arbetsgrupp torde verksamheten anses som icke yrkesmässig oavsett hur de redovisas i bokföringen.²⁰ Om det däremot är fråga om kapitalvinsttillgångar i form av näringsbetingade aktier, skall verksamheten anses vara yrkesmässig.²¹

Industriföretag placerar ofta överlikviditet på penningmarknaden genom handel med statsskuldväxlar, obligationer och räntederivat. Om nämnda verksamhet ej har tillräckligt stor volym för att uppfylla kriterierna för yrkesmässig verksamhet uppkommer frågan hur beskattning skall ske och i detta fall är sambandet med den vanliga näringsverksamheten svagare än vad som gäller för säkringstransaktioner och vanliga fordringar och skulder.²²

3.2.3 Finansförvaltning

I större koncerner är det vanligt med en särskild avdelning som har hand om företagets finansförvaltning. Denna typ av verksamhet, vars handel ofta är mycket aktiv och omfattande, läggs vanligen i dotterbolag och benämns finansbolag, internbank eller liknande. Även om inte verksamheten kan jämföras med den som bedrivs i banker och värdepappersinstitut, bl a på grund av avsaknad av utåtriktad verksamhet, torde den anses som yrkesmässig bedriven.²³

¹⁸Blix, Clas m.fl., Finansiella instrument 1997, 1996, s. 254. Även om den nämnda källan härrör från 1996 har jag ej kunnat finna någon senare uppgift som tyder på annat.

¹⁹RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 97.

²⁰RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 98.

²¹Blix, Clas m.fl., Finansiella instrument 1997, 1996, s. 255.

²²RSV Rapport 1996:1, Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn, s. 98.

²³Blix, Clas m.fl., Finansiella instrument 1997, 1996, s. 254.

3.2.4 Investmentbolag

Investmentbolag hör till den finansiella företagssektorn (de finansiella företagen), även om investmentbolag omfattas av reglerna i Årsredovisningslagen (1995:1554).²⁴ Med ett investmentbolag avses ett företag som uteslutande eller så gott som uteslutande förvaltar värdepapper och liknande lös egendom. Värdepappersinnehavet ska vara inriktat mot ett långsiktigt ägande och riskprofilen ska vara låg. Vidare måste ett stort antal privatpersoner äga aktier i företaget. Därav är de flesta investmentbolagen marknadsnoterade. Kravet har ansetts uppfyllt för ett bolag med 700 aktieägare (RÅ 1978 ref. 1:61) medan 80 aktieägare ansetts vara för få (RÅ 1969 not. 1484). Om ett bolag inte längre uppfyller villkoren för att räknas som investmentbolag, måste en avskattning göras av de skattefria kapitalvinsterna enligt särskilda regler (39 kap. 16 § IL). För investmentbolag gäller särskilda skatteregler. Något förenklat skattar inte investmentbolag för kapitalvinster, utan måste ta upp en schablonintäkt (en procentuell del på värdet av aktieportföljen). I övrigt beskattas ett investmentbolag för mottagna utdelningar och övriga intäkter medan avdrag skall göras för lämnad utdelning.²⁵

3.3 Skatteregler för icke yrkesmässig verksamhet

Vid icke yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument utgör innehavda instrument ej lagertillgångar i skatterättslig mening.²⁶ Det kan redan nämnas nu att vid icke yrkesmässig verksamhet tillhör beskattningen av lager av derivatinstrument det okopplade området.²⁷

3.3.1 Löpande beskattning

Vid icke yrkesmässig verksamhet tillämpas bokföringsmässiga principer vid löpande beskattning av derivatinstrument. Detta medför att löpande avkastning periodiseras på vanligt sätt och avskrivningar ej görs då derivatinstrument inte anses förlora i värde; eventuella värdeförändringar skall istället beaktas vid försäljning av derivatinstrumentet.²⁸

²⁴FFFS 2004:12 s. 32.

²⁵Tivéus, Ulf, Skatt på kapital, 2004, s. 56.

²⁶I uppsatsen används termerna omsättningstillgång respektive anläggningstillgång gällande redovisning av derivatinstrument. Skatterättsligt klassificeras ett derivatinstrument som en lagertillgång eller som ett instrument som inte är en lagertillgång. Huruvida den redovisningsmässiga klassificeringen överensstämmer med den skattemässiga faller utanför uppsatsens avgränsningar.

²⁷Se kapitel 4 Sambandet mellan redovisning och beskattning.

²⁸Se 13 kap. 1-2 §§ och 14 kap. 2 § IL.

3.3.2 Beskattning vid avyttring

Vid icke yrkesmässig verksamhet beskattas en avyttring av derivatinstrument i inkomstslaget näringsverksamhet. Emellertid skall inkomstberäkningen göras med hjälp av kapitalvinstreglerna i inkomstslaget kapital (utom näringsbetingade andelar och näringsbetingade aktiebaserade delägarätter, se längre ner). Det betyder bl.a. att genomsnittsmetoden skall tillämpas och att schablonregeln får tillämpas.

Genomsnittsmetoden innebär att det genomsnittliga omkostnadsbeloppet för samtliga delägarätter eller fordringsrätter av samma slag och sort som det avyttrade skall användas.²⁹ Som alternativ till genomsnittsmetoden får en schablonregel användas för att bestämma omkostnadsbeloppet för vissa delägarätter. Omkostnadsbeloppet beräknas enligt denna regel till 20 procent av försäljningspriset efter avdrag för försäljningskostnader.³⁰ Detta gäller dock inte för terminer och optioner och inte heller för sådana teckningsrätter och delägarätter där anskaffningsvärdet är noll kronor och då inte skall kunna höjas genom schablonregeln.

En förlust vid avyttring (om det inte är frågan om en förlust på näringsbetingade andelar, se längre ner) utnyttjas endast mot vinst på aktier och andra delägarätter; den s.k. kvittningsfällan.³¹ Om bolaget inte har vinster på delägarätter under förluståret som täcker kapitalförlusterna får underskottet inte utnyttjas mot överskott i näringsverksamheten i övrigt. Sådant underskott får istället behandlas som en ny kapitalförlust på delägarätter följande år och då dras av mot vinster på delägarätter.

Kapitalvinster på näringsbetingade andelar och näringsbetingade aktiebaserade delägarätter är skattefria, och därmed medges inte heller avdrag för förluster på sådana andelar. För det första är icke marknadsnoterade andelar alltid näringsbetingade. För noterade andelar gäller att de kan vara näringsbetingade antingen med stöd av röstvillkoret (minst 10 procent av röstetalet för samtliga andelar i företaget) eller med stöd av betingandevillkoret (andelarna är betingade av den rörelse som ägarföretaget bedriver).³²

³³

3.4 Skatteregler för yrkesmässig verksamhet

Vid yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument utgör innehavda instrument lagertillgångar, vilket medför att inkomst av näringsverksamhet skall beräknas på annat sätt än vid icke yrkesmässig verksamhet. För dessa företag har det införts nya bestämmelser avseende värdering och beskattning av

²⁹48 kap. 7 § IL.

³⁰48 kap. 15 § IL.

³¹48 kap. 26 § IL.

³²24 kap. 13-14 § IL.

³³Det finns även krav på innehavstid och vissa skalbolagsregler som påverkar om en andel skall anses vara näringsbetingad.

instrumenten. Dessa bestämmelser går i huvudsak ut på att instrumenten får tas upp till sitt verkliga värde eller det samlade anskaffningsvärdet.

Den 1 januari 2004 trädde nya skatteregler i kraft avseende lager av finansiella instrument, och tillämpas första gången på det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2003. De nya reglerna är en konsekvens av lagstiftningen om nya redovisningsregler för finansiella instrument (se kapitel 4). Den centrala regleringen återfinns i 17 kap. 20 § IL. Där framgår det att lager av finansiella instrument skall tas upp till det verkliga värdet. Lagret får dock tas upp till det samlade anskaffningsvärdet om samtliga företag som ingår i samma intressegemenskap (i detta sammanhang företag som har möjlighet att utväxla koncernbidrag och handelsbolag) tar upp sina respektive lager av finansiella instrument till det samlade anskaffningsvärdet. (Med finansiellt instrument avses i 17 kap. 19 a-20 c §§ IL detsamma som i 4 kap. 14 a och 14 c §§ ÅRL)³⁴

Om man inte hade infört regeln om samma metod i hela koncernen så skulle systemet stå vidöppet för skatteplanering genom att man låter två motstående finansiella instrument ägas av två olika bolag i koncernen. Det bolag som har instrumentet som gått ner i värde drar av den orealiserade förlusten medan det bolag som har det instrumentet som gått upp i värde beskattas för vinsten först vid avyttringen.³⁵ I övrigt om bolagen i en intressegemenskap väljer värdering till det samlade anskaffningsvärdet skall detta fastställas utan hänsyn till överlåtelse som gjorts mellan bolagen i intressegemenskapen.³⁶

Beskattning enligt LVP gav asymmetri gällande behandling av orealiserade vinster och förluster. Det framgår av prop. 2003/04:28 att detta faktum delvis är bakgrunden till varför ovanstående lösning valts. Så länge redovisningen och beskattningen var kopplade, och försiktighetsprincipen var förhärskande, ansågs detta acceptabelt. Nu när försiktighetsprincipen förlorat sin ställning som dominerande princip godtas inte denna asymmetri längre. Det går att läsa i prop. 2003/04:28 s. 16 att utgångspunkten i propositionen är att företagsskattebasen skall motsvara ett så företagsekonomiskt riktigt resultat som möjligt. I propositionen framförs också uppfattningen att skattereglerna bör utformas så att ett så materiellt rimligt beskattningsunderlag uppnås. Därav valmöjligheten mellan strikt tillämpning av verkliga värdet eller anskaffningsvärdet. Valmöjligheten har skapats för att företag som inte vill bli beskattade för orealiserade vinster skall kunna undgå detta. Till saken hör också att en redovisningsmässig värdering till verkligt värde inte är tvingande utan möjligheten finns att följa en traditionell värdering.

De finansiella företagen har redan sedan tidigare frikopplade regler för beskattningen av lager av överlåtbara värdepapper (kreditinstitut och värde-

³⁴17 kap. 19 § IL.

³⁵Prop. 2003/04:28 s. 19.

³⁶17 kap. 20 b § IL.

pappersbolag) respektive placeringstillgångar (försäkringsbolag). Enligt regeringens uppfattning skulle det vara ologiskt att ha frikopplade skatteregler enbart för vissa typer av företag trots att samtliga företagskategorier nu (i och med förslagen i prop. 2002/03:121) skall kunna redovisa finansiella instrument till det verkliga värdet.³⁷

Historiskt sett har det funnits ett starkt samband mellan redovisning och beskattning av finansiella instrument. För att förstå de nuvarande bestämmelserna avseende beskattning och motiven till den nya lagstiftningen blir det även nödvändigt att sätta sig in i hur utvecklingen har skett på redovisningsområdet.

³⁷Prop. 2003/04:28, s. 17.

4 Redovisning av derivatinstrument

Detta stycke kommer att beskriva svensk redovisning avseende derivatinstrument med fokus på regleringen av de icke-finansiella företagen. Sedan den 1 januari 2004 har nya värderingsregler i ÅRL för finansiella instrument trätt i kraft. Det är IAS 39 som implementerats i svensk redovisningsrätt efter prop. 2002/03:121 med förändringar i 4 kap. ÅRL och 4 kap. ÅRKL.

4.1 Lagstiftningen och den kompletterande normgivningen

Eftersom den svenska redovisningslagstiftningen är av ramkaraktär och alla frågor inte regleras direkt i lag så stadgar 4 kap. 2 § BFL och 2 kap. 2 § ÅRL att företags redovisning skall upprättas i enlighet med god redovisningssed. Detta innebär att en kompletterande utfyllnad, god redovisningssed, sker löpande inom de ramar som lagreglerna anger. Vidare skall redovisningen upprättas på ett sätt som ger en rättvisande bild av företagets ställning och resultat, 2 kap 3 § ÅRL. God redovisningssed och kravet på en rättvisande bild måste anses bestämma gränserna för hur redovisningen avseende derivatinstrument skall upprättas.

Beroende av om det är finansiella eller icke-finansiella verksamheter kan olika lagar komma att tillämpas. De två lagar som är av störst betydelse är BFL och ÅRL, vilka om inget annat föreskrivs gäller för både finansiella och icke-finansiella företag. Medan ÅRKL och ÅRFL enbart är tillämpliga på finansiella företag. För dessa företag aktualiseras dessutom föreskrifter ur FI:s författningssamling.

Förutom nämnda lagreglering regleras redovisningen även genom en kompletterande normgivning, s.k. rekommendationer. Den kompletterande normgivningen är formellt sett inte bindande, men det föreligger en mycket stark presumtion för att kraven i den kompletterande normgivningen skall vara uppfyllda för att företag skall kunna hävda att man tillämpar god redovisningssed. Det finns ett antal både svenska och internationella rekommendationer som berör hanteringen av finansiella instrument.

Det är inte genom lagstiftning som det i första hand sker någon utveckling av redovisningspraxis. Tidigare har det framförallt varit Redovisningsrådets rekommendationer som påverkat utvecklingen av god redovisningssed. En viktig uppgift för Redovisningsrådet har varit att anpassa svensk redovisning till det internationella regelverket (IFRS). Till stor del har denna anpassning skett genom närmast en direkt översättning av IFRS. Idag ger inte Redovisningsrådet ut några nya rekommendationer, och har därmed gått från en normgivare till en lobbyorganisation.³⁸

³⁸Edenhammar, Hans och Thorell, Per, Företagens redovisning - att förstå årsredovisningar, 2004, s. 26.

4.2 International Accounting Financial Reporting Standards

International Accounting Standards Board (IASB) är en privat internationell organisation som har till uppgift att verka över gränserna för att främja bildandet av en internationell gemensam redovisningsstandard. IASB ger ut olika standarder som benämns IFRS (International Accounting Financial Reporting Standards). Organisationen hette tidigare IASC och gav ut standarden IAS. IASB har reviderat ett stort antal av de äldre standarderna (IAS), och även skrivit ett antal nya IFRS. Det är därför som det kommer att hänvisas till både IAS och IFRS i uppsatsen.

Från och med år 2005 ska alla börsnoterade företag inom EU upprätta sin koncernredovisning enligt IFRS. Detta enligt den s.k. IAS-förordningen.³⁹ Vilka regler som kommer att gälla på bolagsnivå är när detta skrivits oklart, och är för närvarande föremål för lagstiftning i Sverige. EU har lämnat frågan öppen för att det inte har ansetts möjligt att harmonisera internationell redovisning på bolagsnivå därför att denna redovisning i många länder har betydande juridiska komplikationer, främst av bolagsrättslig och skatterättslig natur. Det finns dock en naturlig drivkraft inom koncerner att harmonisera redovisningen i alla koncernbolagen för att undgå dubbla redovisningssystem. Varför troligtvis, då IFRS har införts på koncernnivå, även koncernbolagens redovisningar kommer att likna eller helt överensstämma med IFRS.

Det måste tilläggas att standarden IAS 39 (Financial instruments: Recognition and measurement) som är av intresse för denna uppsats, inte godkändes av EU i den lydelse som IASB givit standarden. Vad som nu händer är när detta skrivits oklart.

Den praxis som utvecklas för de marknadsnoterade företagen smittar av sig på reglerna för de onoterade företagen, även om dessa inte tillhör IFRS målgrupp. I Sverige är det för övrigt Bokföringsnämnden som har till uppgift att svara för den kompletterande normgivningen för onoterade företag.

4.3 Anpassningen till IASB:s standarder

Genom prop. 2002/03:121 har ÅRL:s ramar vidgats så att alla hinder mot en direkt tillämpning av IAS undanröjts.⁴⁰ Den viktigaste förändringen enligt utredningen är att man inför regler om värdering av vissa tillgångar⁴¹ till verkligt värde. Detta skulle dock inte gälla IAS 39 om finansiella instrument. Det kommer sig av att nämnda standard är föremål för omfattande omarbetningar av IASB och föreslås komma under övervägande för att antas av kommissionen så snart dessa omarbetningar är klara.⁴² Dock har ändringar

³⁹Då det handlar om en förordning är den direkt tillämplig i alla medlemsstaterna och behöver således inte implementeras.

⁴⁰SOU 2003:71 s 14.

⁴¹Dessa tillgångar är materiella tillgångar (IAS 16), Immateriella tillgångar (IAS 38), Förvaltningsfastigheter (IAS 40) samt Biologiska tillgångar (IAS 41).

⁴²SOU 2003:71 s 72.

införts i ÅRL från och med 1 januari 2004 som gör det möjligt för företag att redovisa finansiella instrument till verkligt värde. Detta som ett led i anpassningen till IASB:s standarder.

Av 4 kap. 14 a § ÅRL framgår att derivatinstrument och andra finansiella instrument får tas upp till sitt verkliga värde, om inte annat följer av 4 kap. 14 b § ÅRL. De kategorier av finansiella instrument som inte får värderas till verkliga värden är bl.a.: finansiella instrument som hålls till förfall och inte utgör derivatinstrument, lånefordringar och andra fordringar som härrör från företaget och som inte innehas för handelsändamål, andelar i dotterföretag, intresseföretag eller samriskföretag. I övrigt får inte heller en värdering till verkligt värde ske, om en sådan värdering inte skulle ge ett tillförlitligt värde på det finansiella instrumentet. Huvudregeln är, om en värdering sker till verkligt värde, att värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen.⁴³

Icke-finansiella företag som är skyldiga att upprätta en årsredovisning har alltså rätt - men inte skyldighet - att tillämpa de värderingsprinciper som anges i direktivet. Av 4 kap. 2 § p. 5 ÅKRL framgår att kreditinstitut och värdepappersbolag är skyldiga att tillämpa direktivets värderingsprinciper. En annan skillnad mellan bestämmelserna för icke-finansiella företag respektive kreditinstitut och värdepappersbolag, är att icke-finansiella företag har möjligheten att använda sig av de nya bestämmelserna såväl vid upprättandet av årsredovisningen som vid upprättandet av koncernredovisningen. Kreditinstitut och värdepappersbolag är däremot skyldiga att tillämpa bestämmelserna både i årsredovisningen och i koncernredovisningen.

4.4 Sammanfattning av IAS 39

Införandet av IAS 39 innebär förändringar inom huvudsakligen två områden; värdering av finansiella tillgångar och säkringsredovisning. De grundläggande begreppen som IAS 39 tar upp är när man ska redovisa finansiella instrument i balansräkningen, likaså när dessa inte längre skall tas upp. I huvudsak innebär detta att alla finansiella instrument skall tas upp i balansräkningen. Dessutom ska de bokföras bort från balansräkningen när företaget t.ex. inte längre har kontroll över en viss tillgång, eller när man reglerat en skuld. Beroende på syftet med en viss tillgång så skall den antingen värderas till verkligt värde (huvudregeln), eller till upplupet anskaffningsvärde. För skulder så är förhållandet omvänt, där huvudregeln är att de skall bokföras till upplupet anskaffningsvärde men i vissa fall även till verkligt värde.

När det gäller säkringsredovisning så vill man i bokföringen kunna se kopplingen mellan den underliggande tillgången eller skulden och dess säkringsinstrument. Dessa skall bokföras i balansräkningen och värdeförändringen skall redovisas i resultaträkningen.⁴⁴

⁴³4 kap. 14 d § ÅRL.

⁴⁴Axelman, Lennart m.fl., IAS/IFRS 2005 En jämförelse mellan International Financial

4.5 IAS 39 jämfört med tidigare rekommendationer

I tidigare svensk lagstiftning skulle finansiella tillgångar framförallt behandlas på två olika sätt. Om tillgången införskaffats i syfte att stadigvarande brukas eller innehas i verksamheten definierades tillgången som anläggningstillgång och skulle då värderas till anskaffningsvärdet. Övriga finansiella tillgångar behandlades som omsättningstillgångar och värderades enligt lägsta värdets princip. Finansiella anläggningstillgångar fick skrivas ner även om det skulle visa sig att värdenedgången inte var bestående medan uppskrivningar endast fick genomföras om de finansiella anläggningstillgångarna väsentligt översteg bokfört värde och det ansågs vara tillförlitligt och bestående. Inom den svenska lagstiftningen fanns inget krav för icke finansiella företag att redovisa båda beståndsdelarna var för sig i ett sammansatt finansiellt instrument, s.k. inbäddade derivat. Det fanns tidigare inte heller någon speciell rekommendation på hur finansiella instrument skulle värderas.

IAS 39 har inte samma indelning av de finansiella instrumenten. Visserligen grundar sig indelningen även här på syftet med innehavet, men man delar här in dem i fyra stycken kategorier istället vilket ger en något mer nyanserad bild. Enligt IAS 39 ska man ta in även derivatinstrument i balans- och resultaträkningen. I motsats till tidigare svenska regler så skall finansiella tillgångar bokföras till marknadsvärden. Undantag från denna regel finns, bl.a. gällande finansiella instrument med en fast löptid som är tänkta att innehas till dess de förfaller, där man istället använder sig av anskaffningskostnaden. IAS 39 behandlar även hur skulder skall redovisas och värderas. Det finns enligt IAS 39 två olika typer av skulder, skulder avsedda att handlas med och övriga skulder. Skulder avsedda att handlas med tas upp till sina verkliga värden medan de övriga värderas till anskaffningsvärde med hänsyn till eventuella amorteringar.⁴⁵

4.6 Ett förtydligande exempel

Anta att ett företag innehar en viss aktiepost vid ett bokslutstillfälle. Skillnaden i redovisningen enligt IAS 39 och tidigare redovisningsstandard ser då ut på följande sätt.

Enligt tidigare svensk redovisningsstandard skulle man först och främst utgå ifrån vilket syfte man hade med innehavet av aktieposten. Om man hade tänkt inneha den för en oöverskådlig tid framåt och för ett mera strategiskt syfte värderades den till anskaffningsvärdet men skulle skrivas ner om aktiernas värde gått ner och detta förväntades vara bestående. Vad gäller uppskrivningar fick detta maximalt ske till anskaffningsvärdet. Om innehavet av aktieposten var i spekulationssyfte klassificerades den som omsättningstill-

Reporting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer, 2004, s. 67.

⁴⁵Axelmann, Lennart m.fl., IAS/IFRS 2005 En jämförelse mellan International Financial Reporting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer, 2004, s. 67.

gång och värderades till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde, således utan möjlighet till uppskrivningar.

Även enligt IAS 39 blir man tvungen att ta reda på syftet med aktieinnehavet. Också i detta fall har man två klassificeringsmöjligheter, nämligen held for trading, om man har aktierna till spekulations syfte, och available for sale om så inte är fallet. Oavsett klassificeringen skall aktierna redovisas till verkligt värde men om de räknas som available for sale behöver man inte redovisa resultatförändringarna över resultaträkningen utan kan redovisa den mot eget kapital. (Skillnaden mellan IAS 39 och ÅRL är att enligt ÅRL får man skriva upp värdet på aktieposten medan i IAS 39 är det tvingande).

5 Sambandet mellan redovisning och beskattning

Sambandet mellan redovisning och beskattning är av intresse för uppsatsen genom att ett ickesamband har uppstått.⁴⁶ Ickesambandet beror på den frikoppling som ägt rum på området för värdering av finansiella instrument. Trots detta finns ett underliggande samband i och med att de nya redovisningsreglerna har föranlett de nya skattereglerna. Syftet med detta kapitel är att ge en övergripande bild av sambandet. I detta kapitel beskrivs det nuvarande sambandet mellan redovisning och beskattning, såväl materiellt som formellt. Kapitlet avslutas med att sammanfatta det tidigare sambandet mellan redovisning och beskattning avseende finansiella instrument.

5.1 Formellt och materiellt samband

Beskattning sammanfaller med redovisningen på flera sätt. Vanligen brukar det sägas att det finns ett materiellt samband och ett formellt samband mellan redovisning och beskattning. Det är dock viktigt att skilja mellan periodiserings- och omfångsfrågor. Omfångsfrågan avser att avgöra om en intäkt är skattepliktig eller inte samt om en kostnad är avdragsgill eller inte. Omfångsfrågorna avgörs endast av skatterättsliga regler och bygger därmed inte på ett samband mellan redovisning och beskattning. Periodiseringsfrågan däremot, blir endast aktuell om en intäkt är skattepliktig och en kostnad är avdragsgill. Periodiseringen syftar till att bestämma vilket beskattningsår som intäkten respektive kostnaden ska hänföras till, det vill säga när en intäkt ska beskattas och när en kostnad är avdragsgill.⁴⁷

5.1.1 Formellt samband

För att kunna tillämpa vissa särskilda skatteregler, krävs det en återspeglings i företagets redovisning. Detta benämns det formella sambandet mellan beskattning och redovisning. För att ett avdrag ska medges vid taxeringen krävs att ett motsvarande avdrag eller avsättning har gjorts i företagets redovisning. Lagstiftningen kräver också att tillgångar har värderats lika i redovisningen och vid taxeringen för att de ska godtas skattemässigt. Det är detta formella samband som leder till att bolagen tvingas att redovisa bokslutsdispositioner i resultaträkningen samt obeskatade reserver i balansräkningen och det är dessa som utgör själva återspeglings i redovisningen.⁴⁸

⁴⁶Sambandet mellan redovisning och beskattning kallas ibland även kopplingen mellan redovisning och beskattning. Dessa termer är synonyma.

⁴⁷Alhager, Eleonor och Alhager, Magnus, Sambandet mellan redovisning och beskattning - en introduktion, 2003, s. 21.

⁴⁸Alhager, Eleonor och Alhager, Magnus, Sambandet mellan redovisning och beskattning - en introduktion, 2003, s. 29.

5.1.2 Materiellt samband

I 14 kap. 2 och 4 §§ IL återfinns det materiella sambandet mellan beskattning och redovisning. Dessa regler säger att beskattningen avseende beskattningstidpunkten, enligt huvudregeln, ska grundas på företagets räkenskaper och på god redovisningssed. Räkenskaperna utgör grunden till beskattningen på det sätt att företagets redovisning efterföljs vid beskattningen. Det innebär att när företaget beslutar hur en intäkt eller kostnad ska periodiseras i redovisningen, får beslutet även betydelse för hur bolaget kommer att beskattas. Det materiella sambandet mellan redovisning och beskattning föreligger vid periodiseringen av intäkter och pågående arbeten men även vid lagervärdering då värderingen egentligen är en metod för att periodisera en intäkt respektive en kostnad. När det gäller intäkter är utgångspunkten att den skattemässiga intäktsföringen ska följa den redovisningsmässiga intäktsföringen enligt 14 kap. 2 och 4 §§ IL.⁴⁹

I 17 kap. IL finns särskilda skatterättsliga bestämmelser för värdering av lager. Vid en första anblick ser det därför ut som om det saknas ett samband mellan redovisning och beskattning beträffande lagervärdering och därmed även för kostnad för sålda varor, som är en konsekvens av lagervärderingen. Huvudregeln för lagervärdering, som återfinns i 17 kap. 2-3 §§ IL, är emellertid utformad i enlighet med ÅRL, varför några avvikelser mellan redovisning och beskattning generellt inte antas uppstå vid tillämpningen av denna regel.

5.2 Tidigare samband avseende finansiella instrument

Enligt 4 kap. 9 § ÅRL skulle omsättningstillgångar värderas enligt lägsta värdets princip, dvs. att tillgången togs upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet på balansdagen.⁵⁰ Enligt huvudregeln i 17 kap. 3 § IL framgår att en lagertillgång inte får tas upp till lägre värde än det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet.⁵¹ Definitionerna av anskaffningsvärde och nettoförsäljningsvärdet i IL avser de som ges i ÅRL.⁵² 17 kap. 3 § IL ska ses som en särskild skatteregel som förtydligar och kompletterar de bokföringsmässiga reglerna. Vid beskattning kompletterade ÅRL och IL varandra med följderna att det redovisningsmässiga värdet blev det som användes vid beskattning.⁵³ Värdering av lager tillhörde således tidigare det kopplade området.

⁴⁹Alhager, Eleonor och Alhager, Magnus, Sambandet mellan redovisning och beskattning - en introduktion, 2003, s. 19.

⁵⁰I nuvarande lagstiftning finner man också denna huvudregel i 4 kap. 9 § ÅRL. Det har däremot tillkommit en specialreglering för finansiella instrument som går före huvudregeln.

⁵¹Huvudregeln är omförändrad i nuvarande lagstiftning.

⁵²17 kap. 2 § IL.

⁵³Lodin, Sven-Olof m.fl., Inkomstskatt - en läro- och handbok i skatterätt, 2003, s. 273.

6 Analys

I detta kapitel kommer inledningsvis gränsdragningen mellan yrkesmässig respektive icke yrkesmässig verksamhet analyseras närmare. Denna gränsdragningsfråga är viktig då klassificeringen blir helt avgörande för beskattningen av derivatinstrument. Kapitlet avslutas med en analys av de skattemässiga effekterna av de nya skattereglerna.

6.1 Gränsdragning mellan värdepappershandel och förvaltning

Som nämnts tidigare i kapitel 3.2, saknas det i skattelagstiftningen en definition på vad som anses vara yrkesmässig verksamhet med derivatinstrument, varför gränsdragningen istället får bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet. För att kunna göra en mer precis bedömning i gränsdragningsfrågan analyseras i detta kapitel den domstolspraxis som utvecklats på området.

6.1.1 Rättsfallsreferat

I RÅ 1986 ref. 53 bedrev ett aktiebolag i trävarubranschen aktiehandel för att få in kapital till verksamheten. Handeln hade bedrivits från första verksamhetsåret och var inriktad på kortsiktiga affärer. Under bolagets första verksamhetsår omsatte handeln 172 786 kronor. Det tredje verksamhetsåret omsatte bolagets aktiehandel närmare 17 miljoner kronor och antalet poster hade under perioden ökat från 6 till 36. Värt att notera är att aktiehandeln under det första året utgjorde cirka 1 procent och under det tredje cirka 25 procent av bolagets totala omsättning. I balansräkningen hade posterens bokförda värde under motsvarande period ökat från 121 820 kronor till drygt 10,5 miljoner kronor. Regeringsrätten ansåg att handeln, även om den bedrevs för att skaffa kapital till trävaruverksamheten, skulle betraktas som yrkesmässig. Regeringsrätten motiverade sitt utslag med att handeln var inriktad på kortsiktiga affärer, den hade pågått sedan bolagets första verksamhetsår och den hade fått en betydande omfattning.

I RÅ 1988 ref. 45 (I) gällde huvudfrågan huruvida verksamheten skulle betraktas som yrkesmässig eller ej. Under räkenskapsåret uppgick transaktionerna till cirka 150 stycken och omsättningen till drygt 21 miljoner kronor. Kammarrätten konstaterade att handeln, utöver den betydande omsättningen och det stora antalet transaktioner dessutom varit hastig och regelbunden. Verksamheten framstod därför inte som förvaltning av ägarnas förmögenhet utan som självständigt yrkesmässigt bedriven värdepappershandel. Regeringsrätten ändrade inte kammarrättens dom.

Inte heller i RÅ 1988 not 270 fann Regeringsrätten något skäl att ändra kammarrättens dom. I målet fann domstolen att omsättningen varit bety-

dande och hastig samt varaktig såväl som regelbunden och således var kraven för yrkesmässigt bedriven värdepappers-handel uppfyllda.

RÅ 1988 ref. 45 (II) gällde även det ett aktiebolag som redovisat sin inkomst av värdepappershandel som inkomst av näringsverksamhet. Bolaget, ett enmansbolag, hade under beskattningsåret köpt och sålt värdepapper med en omsättning av 13,6 miljoner kronor. Antalet transaktioner uppgick till 57 stycken och den utgående balansen till 2,9 miljoner kronor. Handeln ansågs som yrkesmässig med motiveringen att omsättningen varit betydande och hastig och att den dessutom varit regelbunden och varaktig. Regeringsrätten ändrade inte kammarrättens dom.

I sammanhanget bör även RÅ 1988 not 276 uppmärksammas. Omständigheterna i målet var snarlika med dem som var i RÅ 1988 ref. 45 (II) och även här avgjordes att antalet ägare i bolaget saknade betydelse för gränsdragningsfrågan.

I RÅ 1997 not 104 var frågan om en pensionsstiftelses innehav av värdepapper skulle beskattas som anläggningstillgångar eller omsättningstillgångar. Avgörande för den bedömningen är huruvida värdepappersförvaltningen är att betrakta som yrkesmässig eller ej. Regeringsrätten konstaterade, med hänvisning till existerande praxis, att den begränsade omfattningen av stiftelsens köp och försäljningar av värdepapper inte kunde medföra att innehavet betraktades som omsättningstillgångar. Verksamheten bedömdes således som inte yrkesmässig. I domskälen förs vidare en ingående diskussion kring de speciella bestämmelser som reglerar stiftelsens verksamhet och huruvida dessa i sig kan medföra en annan bedömning. Regeringsrätten fann inga skäl för detta och innehavet kom således att beskattas som anläggningstillgångar enligt kapitalreglerna. Rättsfallet behandlar inte ett aktiebolags handel med värdepapper men måste ändå anses relevant då bedömningen avseende yrkesmässigheten görs på samma grunder och med samma terminologi som de ovan behandlade rättsfallen. Vidare måste domstolens hänvisning till tidigare praxis anses tyda på att domstolen i frågan ansett bolagsformen som irrelevant i förhållande till gränsdragningsfrågan.

RÅ 1997 ref. 5 avsåg ett aktiebolag som bedrev fastighetsförvaltning som gjort en vinst på en räntetermin som tecknades i syfte att neutralisera ränterisker. Denna vinst avsåg bolaget att matcha mot följande periods ökade räntekostnader. Frågan var alltså om en inkomstredovisning enligt bokföringsmässiga grunder eller enligt kapitalreglerna skulle ske. Regeringsrätten gjorde bedömningen att handeln med ränteterminer skulle betraktas som ett naturligt led i fastighetsförvaltningen och inte som yrkesmässigt bedriven värdepappershandel.

RÅ 2002 ref. 52 avsåg ett investmentbolag som bedrev en aktiv handel i sin likviditetsreserv motsvarande 20 procent av det investeringsbara kapitalet. Trots detta ansågs bolaget behålla sin status som investmentbolag. Inte heller har förvaltningen av ett företags likviditetsreserv placerad i marknadsnoterade aktier ansetts utgöra handel med värdepapper, se RÅ

2003 ref. 49. I sistnämnda mål uttalar Regeringsrätten att det finns ett ganska vitt utrymme för ett företag att placera vad som kan bedömas som en rimlig likviditetsreserv i värdepapper och aktivt förvalta dess medel, utan att företaget för den sakens skull skall anses bedriva värdepappersrörelse.

6.1.2 Analys av rättsläget

Slutsatsen i den här delen blir således att en isolerad bedömning av om handeln med finansiella instrument uppfyller kraven på omsättning, frekvens och regelbundenhet inte i alla fall låter sig göras. Det finansiella instrumentets samband med rörelsen måste identifieras och i de fall syftet med instrumentet är att säkra flöden eller tillgångar i verksamheten är övriga omständigheter ej av intresse.

Då instrumenten däremot ingår i en vid sidan av den normala verksamheten bedriven spekulationsverksamhet skall denna verksamhet underkastas yrkesmässighetsbedömningen som den har utvecklats i domarna avseende aktiebolags handel med aktier. Detta torde gälla oavsett om det rör sig om avista- eller derivatinstrument och oavsett om det i denna rörelse ingår instrument av olika slag.

Det bör också uppmärksammas att i de fall då ett bolags handel med finansiella instrument bedöms som yrkesmässig så skall även handeln med säkringsinstrument vilka uppfyller kravet på samband bedömas som yrkesmässig.

6.2 Skattemässiga effekter av den nya lagstiftningen

För att öka tydligheten vad avser de olika beskattningsutfallen ska nu företas en genomgång av vad olika händelser får för beskattningseffekt för andelsinnehavaren. Det är avsikten att läsaren därigenom skall skaffa sig en bättre överblick över effekterna av den nya lagstiftningen.

De skattemässiga effekterna vid värdeförändringar eller avyttring varierar beroende på till vilken av de i uppsatsen redovisade tillgångstyperna innehavet är att hänföra. Jag skall därför försöka att här spalta upp de olika beskattningseffekterna alternativt frånvaron av beskattningseffekter. Vid exempelvis innehav av näringsbetingade andelar, som är skattebefriade, får det kanske inte så stor betydelse. Dock är det viktigt att veta vilket anskaffningsvärde andelarna har då det kan bli fråga om ett karaktärsbyte. En värdeförändring i en annan typ av innehav, exempelvis lagerandelar, får däremot stor betydelse för beskattningen.

6.2.1 Näringsbetingade andelar

En värdeuppgång i ett innehav av näringsbetingade andelar får ingen direkt betydelse för beskattningen eftersom de näringsbetingade andelarna är

skattebefriade vad avser kapitalvinstbeskattning.⁵⁴ Man måste dock beakta vilket anskaffningsvärde andelarna har för det fall att dessa byter karaktär. Ett karaktärsbyte innebär att en näringsbetingad andel blir en kapitalplaceringsandel eller vice versa, genom att förutsättningarna i 24 kap 13 § IL för näringsbetingat innehav uppfylls eller inte längre är uppfyllda. Exempelvis är detta fallet om ett företag köper till aktier i ett marknadsnoterat bolag så att den totala andelen i det ägda bolaget efter förvärvet uppgår till minst 10 procent. Avskattning skall inte ske om aktien går från att vara kapitalplacering till att vara näringsbetingad. Det innebär att en värdeuppgång på en kapitalplaceringsaktie kan bli skattebefriad om aktien övergår till att vara näringsbetingad, exempelvis genom att ett marknadsnoterat bolag avnoteras. Om en aktie går från att vara näringsbetingad till att vara kapitalplacering skall, enligt 25 kap 6 § IL, anskaffningsvärdet vara marknadsvärdet vid karaktärsbytet. Detta gäller dock inte om aktien är marknadsnoterad och innehafts i mindre än ett år. I sådana fall skall det faktiska anskaffningsvärdet gälla.⁵⁵

Eftersom eventuell beskattning av värdeuppgångar i innehav av kapitaltillgångar sker först vid avyttringen kan följaktligen inte avdrag heller komma ifråga förrän vid denna tidpunkt.

Enligt de nya reglerna i 25 kap. och 25a kap. IL är kapitalvinster på näringsbetingade andelar skattebefriade. Detta motiveras av att man vill undvika en kedjebeskattnings i företagssektorn. I och med att kapitalvinster inte beskattas medger man inte heller avdrag för kapitalförluster på onoterade andelar samt marknadsnoterade andelar som innehafts i mer än ett år. Detta motiveras av att man vill uppnå en symmetrisk beskattning i detta tillgångsslag.⁵⁶ Kapitalförluster på näringsbetingade andelar som innehafts mindre än ett år är avdragsgilla men får bara dras av mot kapitalvinster på andra delägarätter enligt 48 kap. 26 § IL, dvs. i den så kallade kvittningsfällan. Detta beror på att de i hög grad liknar kapitalplaceringar.⁵⁷

6.2.2 Kapitalplaceringsandelar

Kapitalplaceringsandelar är som tidigare konstaterats inte skattebefriade. Detta innebär att en värdeuppgång i ett sådant innehav kommer att beskattas. För kapitalplaceringsandelar gäller enligt 44 kap. 26 § IL att beskattning sker det år då tillgången avyttrats, realisation krävs alltså för att beskattning skall ske. Värdeuppgången beaktas således först vid avyttringen.

Eftersom eventuell beskattning av värdeuppgångar i innehav av kapitaltillgångar sker först vid avyttringen kan följaktligen inte avdrag heller komma ifråga förrän vid denna tidpunkt.

⁵⁴Se 25 kap och 25a kap IL.

⁵⁵SOU 2001:11 s 15.

⁵⁶SOU 2001:11 s 143.

⁵⁷Prop. 2002/03:96 s 91.

När det gäller kapitalplaceringsandelar så beskattas dessa vid avyttringen för skillnaden mellan vederlaget och omkostnadsbeloppet, det vill säga kapitalvinsten. Beskattningen av kapitalplaceringsandelar motiveras med den så kallade sparbösseffekten.⁵⁸ Denna innebär att om man inte beskattar kapitalvinster och utdelningar på kapitalplaceringsaktier som innehas av ett bolag så får ägaren till detta bolag, om utdelningen sparas i bolaget, en räntefördel i förhållande till en fysiskperson som innehar sina aktier direkt och löpande beskattas för utdelning. Enligt den utredning som tillsattes överkompenserar en full bolagsbeskattning dock denna sparbösseffekt och leder till dubbelbeskattning i bolagssektorn.⁵⁹ Utredningen finner det därför motiverat att ställa frågan om inte också dessa inkomster skall vara skattefria i likhet med vad som gäller i Tyskland sedan 2001, alternativt att införa en lindrigare beskattning än idag. Utredningen ställer alltså frågan om skattefrihet för kapitalplaceringsaktier men väljer att inte besvara den eftersom den har sådan koppling till beskattningen av investmentföretag och värdepappersfonder samt beskattningen av fysiska personer att den faller utanför utredningens ram.⁶⁰ Vad avser det fall att en kapitalförlust uppstått på grund av att aktierna vid avyttringen gått ner så mycket i värde att detta understiger omkostnadsbeloppet så medges avdrag. Avdrag får bara göras mot kapitalvinster på delägarrätter⁶¹ enligt 48 kap 26 § IL. Detta kallas, som tidigare nämnts, kvittningsfällan. En förlust som inte utnyttjas ett år kan sparas till ett senare beskattningsår utan tidsbegränsning. Det är även möjligt att kvitta en vinst på en delägarrätt mot en förlust på en kapitalplaceringsaktie inom en koncern. Förutsättningen är att företagen kan ge och ta emot koncernbidrag. Dock finns det en avdragsbegränsning i 25 kap. 8 § 2 p som innebär att man inte får göra avdrag för kapitalförlust om ersättningen understiger den avyttrade tillgångens marknadsvärde utan att det är affärsmässigt motiverat.

6.2.3 Derivatinstrument som skatterättsligt klassificeras som lager-tillgång

När det gäller lagerandelar kommer en värdeuppgång, till skillnad från vad som är fallet med kapitalplaceringsandelar, att beaktas mer direkt. Detta beror på de nya reglerna i 17 kap 17-21 §§ IL. Enligt dessa skall lagerandelarna vid beskattningen tas upp till sitt verkliga värde eller det samlade anskaffningsvärdet. Om man väljer att ta upp lagerandelarna till det verkliga värdet kommer det att få till följd att beskattningen av vinster sker vid ut-

⁵⁸SOU 2001:11 s 145.

⁵⁹SOU 2001:11.

⁶⁰SOU 2001:11 s 145.

⁶¹Delägarrätter definieras i 48 kap 2 § IL och innebär aktie, rätt pga. teckning av aktier, teckningsrätt, delrätt, andel i värdepappersfond, andel i ekonomisk förening, samt annan tillgång med liknande konstruktion eller verkningsrätt.

gången av varje beskattningsår trots att dessa vinster är orealiserade. Att det kan bli fråga om beskattning av orealiserade vinster ser jag inte som något problem i och med att valmöjligheten att ta upp aktierna till det samlade anskaffningsvärdet har införts. Väljer man att ta upp lagret till det samlade anskaffningsvärdet kommer värdeuppgången att beaktas först vid avyttring. Beskattning av orealiserade vinster kan därför inte tvingas fram.

En värdenedgång i lagret av finansiella instrument kommer för det fall att dessa tas upp till det verkliga värdet att minska resultatet i bolaget. Det skulle då medföra mindre skatt för bolaget. Här ges alltså avdrag för orealiserade förluster. Tas aktierna upp till det samlade anskaffningsvärdet beaktas en förlust först vid avyttring.

Derivatinstrument som skatterättsligt utgör lager beskattas vid avyttringen, för det fall att man tagit upp lagerandelarna till det verkliga värdet, för skillnaden mellan aktiernas värde vid den senaste taxeringen och värdet vid avyttringstillfället.⁶² Den tidigare värdestegringen har beskattats löpande genom att denna givit upphov till överskott i bolaget. Om man gör en förlust på ett finansiellt instrument som skattemässigt är lager så får denna dras av som vilken annan förlust som helst i bolaget.⁶³ Här blir alltså inte, som för kapitalplaceringsandelar, fråga om någon kvittningsfälla. En avdragsbegränsning finns dock för det fall att överlåtelser skett inom en intressegemenskap och instrumentet inte är lager hos den nye ägaren. Då får enligt 17 kap. 20c § IL förlusten dras av först när instrumentet inte längre existerar alternativt inte längre innehas inom intressegemenskapen, eller att tillgången återigen blir lager hos ett företag i intressegemenskapen. Alternativet att ta upp lagret av instrument till det samlade anskaffningsvärdet har införts för att företagen inte skall behöva bli beskattade för orealiserade vinster. Här blir det alltså beskattning alternativt förlustavdrag aktuellt först vid avyttringen. Hur beskattningen skall ske av vinster på lagerandelar som har värderats till det samlade anskaffningsvärdet är något oklart och här kan viss kritik mot tydligheten i reglerna framföras. Jag tolkar reglerna på följande sätt: I förarbetena sägs att anledningen till den alternativa regeln (samlat anskaffningsvärde) har införts är att man inte vill tvinga fram beskattning av orealiserade vinster⁶⁴, samtidigt sägs det att beskattning av lagerandelar sker genom att man beskattar vinsten som uppstått mellan det senaste bokslutet och avyttringen.⁶⁵ Med beaktande av detta får man nog sluta sig till att det kommer att gå till på följande sätt, givet att det är relativt stor omsättning på de instrument som finns i lagret. Lagret värderas vid början av perioden till det samlade anskaffningsvärdet. Därefter sker en mängd transaktioner under perioden. Vid utgången av perioden sker en jämförelse av anskaffningsvärdet vid utgången av perioden och anskaffningsvärdet vid

⁶²Prop. 2003/04:28 s 16.

⁶³Prop. 2003/04:28 s 16.

⁶⁴Prop. 2003/04:28 s 17.

⁶⁵Prop. 2003/04:28 s 16.

ingången av perioden. Beskattning sker sedan i förhållande till det samlade vederlaget. Fråga uppstår också kring det faktum att förluster på lagerandelar kan dras av som vilka andra förluster i näringsverksamheten som helst.⁶⁶ Det torde ju vara en av tankarna bakom en portföljvärdering att vinster och förluster kvittas mot varandra inom portföljen.

⁶⁶Prop. 2003/04:28 s 17.

7 Slutsatser och diskussion

Syftet med uppsatsen har varit att redogöra för det nya systemet för värdering och beskattning av derivatinstrument. Sammanfattningsvis utgör innehavda instrument vid yrkesmässig verksamhet lagertillgångar, och får då tas upp till sitt verkliga värde eller det samlade anskaffningsvärdet. Vid icke yrkesmässig verksamhet skall i allmänhet reglerna i inkomstslaget kapital tillämpas. Gränsdragningen mellan yrkesmässig respektive icke yrkesmässig måste bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Vad avser de nya reglerna om värdering av derivatinstrument som skatterättsligt klassificeras som lagertillgång till verkligt värde så ser jag inte att de kommer att få särskilt stort genomslag, i vart fall inte under de närmaste åren. Att bli beskattad för orealiserade vinster torde avskräcka många företag från att tillämpa denna värderingsmetod. De företag det kan bli intressant för är de som kan dra nytta av ett förenklat deklarationsarbete genom överensstämmelse i redovisning och beskattning inom detta område. Det förutsätter att företaget tagit upp lagertillgångarna till verkligt värde i redovisningen. Frågan är i vilken utsträckning det är intressant för företagen att göra detta. Jag ser främst två anledningar. För det första kan det vara intressant för företag som verkar i en internationell miljö, genom att dessa genom en sådan redovisning kan öka förståelsen för sin årsredovisning utomlands och därigenom ha lättare att attrahera utländska investerare och söka inträde vid utländska börser. På så sätt skulle bland annat kostnaderna för kapitalanskaffning minska. Detta hör samman med målen för IAS-förordningen som bland annat avser att öka effektiviteten på den europeiska kapitalmarknaden. Det andra fallet då det skulle kunna vara intressant att göra en värdering till verkligt värde är när man behöver visa ett gott resultat. I sådana fall kan det vara en idé att ta fram värdeuppgången i lagret. En ökad spridning av IAS/IFSB bestämmelserna är det, som enligt min mening, talar för att företagen i större utsträckning skulle tillämpa verkliga värden i redovisning och beskattning. Av förklarliga skäl är det svårt att sia om framtiden, jag har i viss mån försökt. Framtiden får utvisa om jag hade rätt.

Referenser

Offentligt tryck

FFFS 2002:22 *Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.*

FFFS 2003:13 *Föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag.*

Prop. 1989/90:110 *Om reformerad inkomst- och företagsbeskattning.*

Prop. 2002/03:96 *Skattefri kapitalvinst och utdelning på näringsbetingade andelar.*

Prop. 2002/03:121 *Redovisning och värdering av finansiella instrument.*

Prop. 2003/04:28 *Skatteregler om värdering av lager av finansiella instrument.*

Prop. 2004/05:24 *Internationell redovisning i svenska företag.*

RSV Rapport 1996:1 *Redovisning och beskattning av finansiella instrument inom företagssektorn.*

SOU 2001:11 *Utdelningar och kapitalvinster på företagsägda andelar.*

SOU 2003:71 *Internationell redovisning i svenska företag.*

Litteratur

Alhager, Eleonor; Magnus, Alhager, *Sambandet mellan redovisning och beskattning - en introduktion*, Upplaga 1:1, Middleglade Publishing AB, 2003.

Andersson, Lennart, *Skattehandboken för aktier och andra värdepapper*, Aktiespararnas Bokförlag, 1999.

Andersson, Lennart, *Värdepapper. En genomgång av kapitalmarknaden och skattereglerna*, Femte upplagan, Björn Lundén Information AB, 2002.

Axelmann, Lennart; Phillips, Dan; Wahlqvist, Ola, *IAS/IFRS 2005 - En*

jämförelse mellan International Financial Reporting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer, Ernst & Young, 2004.

Blix, Clas; Nordling, Eva-Lotta; Greve, Rolf; Johansson, Mats; Bonnevier, Lars; Peyron, Anna; Wiberg, Klas; Roslund, Ulla-Britt; Nilsson, Mats; Fredholm, Anders, *Finansiella instrument 1997*, Ernst & Young skriftserie nr 35, 1996.

Brealey, Richard; Myers, Stewart, *Principles of Corporate Finance*, Sixth edition, McGraw-Hill, 2000.

Edenhammar, Hans; Thorell, Per, *Företagens redovisning - att förstå årsredovisningar*, Iustus, 2005.

Ekman, Gösta; Tivéus, Ulf, *Skatt på aktier.Handledning för beskattning av aktier, konvertibler, optioner, terminer, obligationer, m.m.*, 5:e upplagan, Norstedts, 1987.

Håkansson, Per-Erik; Lundquist, Lennart; Rydin, Urban, *Handel med finansiella instrument - kunskap för finansiell rådgivning*, Upplaga 1:1, Liber Ekonomi, 2001.

Johansson, Gunnar; Rabe, Gunnar, *Det svenska skattesystemet*, Upplaga 13, Norstedts juridik, 2000.

Lodin, Sven-Olof; Lindencrona, Gustav; Melz, Peter; Silverberg, Christer, *Inkomstskatt: en läro- och handbok i skatterätt*, 9: upplagan, Studentlitteratur, 2003.

Tivéus, Ulf, *Skatt på kapital*, Tionde upplagan, Norstedts juridik, 2004.

Wiman, Bertil, *Beskattning av företagsgrupper*, Norstedts juridik, 2002.

Rättspraxis

RÅ 1986 ref. 53

RÅ 1988 ref. 45 (I)

RÅ 1988 not 270

RÅ 1988 ref. 45 (II)

RÅ 1988 not 276

RÅ 1997 not 104

RÅ 1997 ref. 5

RÅ 2002 ref. 52

RÅ 2003 ref. 49

Redovisningsrekommendationer

RR 27 Finansiella instrument: *Upplýsningar och klassificering.*

IAS 32 Financial Instruments: *Disclosure and Presentation.*

IAS 39 Financial Instruments: *Recognition and Measurement.*